

ÇANKIRI İNAÇ KÖYÜ ESKİ CAMİSİ VE ALÇI MİNBERİ*

Betül ÖZCAN BALKIR**

Öz

İnaç, Çankırı'nın 8 km doğusunda kurulmuş bir köydür. Merkez ilçeye bağlı köyün eski camisi, Çankırı merkez ilçede bulunan ve Geç Osmanlı döneminden günümüze ulaşabilen 23 camiden biridir. Yapı, Anadolu Türk sanatında sıkça görülen dikdörtgen planlı, düz ahşap tavanlı camilerdendir. Bu çalışmamızda doktora tezimizin bir bölümünü meydana getiren İnaç Köyü Camisi'nin mimari özellikleri rölöve ve fotoğraflarla desteklenerek kısaca tanıtılacak; ayrıca ünik alçı minberi üzerinde de durularak Anadolu Tür mimarisindeki yeri belirtilecektir. Kuzey güney yönünde boyuna dikdörtgen planlı caminin üzeri içten düz ahşap tavan dıştan kırma çatı ile örtülüdür. Duvarları sıvalı yapının inşa malzemesi kabayonu taştır. Düşey dikdörtgen biçimli pencereleri, sade cepheleri ve duvarları ile sıradan bir taşra yapısı izlenimi vermektedir. Ancak bu eser, içerisinde barındırdığı alçı mihrabı ve özellikle de ünik alçı minberi ile özel bir yere sahiptir. Maalesef uzun zamandır ibadete kapalı cami, içindeki bu değerlerle birlikte yok olmaya terk edilmiştir. Caminin minberi, mimari unsurları ve bezemeleri itibarıyla genel minber özelliklerini taşımakla birlikte, yaptığımız araştırmada, alçı malzemeyle yapılmış başka bir minbere rastlamamamız nedeniyle, şimdilik ünik bir eser olarak Anadolu Türk Sanatı'ndaki yerini almıştır. Caminin ve özellikle minberin tanıtılıp, yetkililerin dikkatine sunulması, korumaya alınmasını sağlamak çalışmamızın aslı amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Cami, Türk Mimarisi, Alçı, Minber

ANCIENT MOSQUE AND GYPSUM MINBAR IN ÇANKIRI İNAC VILLAGE

Abstract

İnaç Village is a village located in 8 km east of Çankırı. The old mosque of the village, which is connected to the central district, is one of the 23 mosques in the central district of Çankırı that survived from the late Ottoman period. The building is one of the mosques with a rectangular plan and flat wooden ceilings frequently seen in Anatolian Turkish art. In this study, the architectural features of İnaç Village Mosque, which constitutes a part of our doctorate thesis, will be briefly introduced with a survey and photographs and also the special plaster minbar will be

* Çankırı İnaç Köyü Camisi, Nisan 2018'de tamamlamış olduğumuz "Çankırı İli Türk Dönemi Mimari Eserleri" başlıklı doktora tezimizde bir bölüm olmakla birlikte, ünik alçı minberinin Türk Sanat Tarihindeki yerinin önemini vurgulamak amacıyla ayrıca yayınlama gereği duyulmuştur. Bkz. ilgili tez: Özcan Balkır, B. (2018). Çankırı (Merkez İlçe ve Köyleri) Türk Dönemi Mimari Eserleri. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi A.B.D. yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.

** Dr. Araştırma Görevlisi, Yozgat Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, betulozcan77@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6634-2818>.

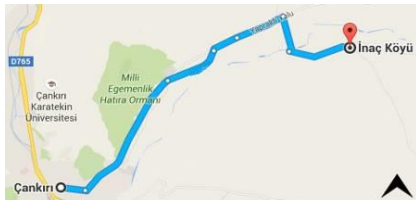
emphasized and its place in Anatolian Turkish architecture will be indicated. The rectangular planned longitudinal mosque is covered with a flat wooden ceiling from the inside and a hipped roof from the outside. The building material of the plastered walls is pitch-faced stone. Its rectangular windows, plain facades and walls give the impression of an ordinary rural structure. However, this work has a special place with the plaster mihrab and especially the plaster minbar which is unique. Unfortunately, the mosque, closed for a long time, has been left to disappear with these values. Although the minbar of the mosque has the characteristics of the general minbar in terms of its architectural elements and decorations, it has taken its place in Anatolian Turkish Art as a unique work since we did not come across another minbar made of gypsum material in our research. The purpose of our study is to introduce the mosque and especially the minbar and attract the attention of the authorities.

Keywords: Çankırı, Mosque, Turkish Architecture, Gypsum, Minbar

İnaç Köyü, Orta Anadolu'nun kuzeyinde, Batı Karadeniz sınırında bulunan Çankırı ili merkez ilçesine bağlıdır¹. İlçenin 8 km doğusunda, 40°37'49.008" kuzey enlemi, 33°41' 45.996" doğu boylamında kurulmuştur (Harita 1-2). Çankırı merkez ilçede köy camileriyle birlikte çok sayıda ve farklı türde yapı çeşitliliği vardır. Çoğunluğu Geç Osmanlı dönemine tarihlenen bu yapılardan camiler ağırlıklı gruptur. Günümüze gelebilen camiler, örtü sistemi bakımından ahşap çatılı ve yığma/kâgır kubbeli olmak üzere iki gruba ayrılır. Düz ahşap tavanlı, dikdörtgen planlı camiler ve alçı mihraplarla ilgili genel yayınlar bulunmakla birlikte, İnaç Köyü Camisi ve minberi daha önce doktora tezimiz dışında herhangi bir çalışmada veya yayında yer almamıştır.

Doktora tezimizin de bir bölümünü oluşturan bu çalışmada, ahşap tavanlı camiler arasında yer alan İnaç Köyü Eski Camisi, mimari özelliklerinin yanı sıra ünik alçı minberi tanıtılarak, Anadolu Türk sanat ve mimarlık tarihi içindeki yeri ve önemi belirtilecektir.

Cami, köyün merkezinde, doğudan batıya hafif eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı, içten ahşap tavanlı dıştan kırma çatılı bir kuruluşa sahiptir (Fotoğraf 1).

Harita 1: İnaç Köyü Yolu
(<https://www.google.com.tr/maps/>)(13.05.2016'da alındı)

Harita 2: İnaç Köyü Eski Cami konumu(GoogleEarth'ten 13.5/2016'da alındı)

¹19. yy' a ait Şerhiye sicillerinde İnaç Köyü'nün adı geçmekle birlikte, 16. Yy. tapu tahrir defterlerinde kaydı yoktur: Kankal, 2011, 48; Elişol, 2008, 26. 18. yy' a ait defterlerde İnaç Karyesi'nin adına rastlanır: VGM 1131 numaralı defter, sayfa 25, sıra:17; VGM 1105 numaralı defter, sayfa 71, sıra:3; VGM 1104 numaralı defter, sayfa 75, sıra:6; VGM 1147 numaralı defter, sayfa 79, sıra:4.

Fotoğraf 1: İnaç Köyü Eski Cami, kuzeydoğudan görünüm.

Yapım kitabesi günümüze gelemeyen yapı hakkında; Çankırı Hurufat defterlerinde “İnaç Karyesi Camisi” ile ilgili H. Ramazan 1123/ M. Ekim Kasım 1711 tarihli kadı arzı², H. Cemaziyelevvel 1146/ M. Ekim-Kasım 1733 tarihli inayet³, H. Muharrem 1167/ M. Ekim- Kasım 1753 tarihli tevcih⁴ ve H. Recep 1197/ Haziran- Temmuz 1783 tarihli⁵ kayıtlara rastlanmıştır. Bu belgelerden hareketle caminin 1711 tarihinden önce inşa edilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Mimari yönden orijinal durumunu büyük ölçüde koruduğunu düşündüğümüz eser, yıllardır ibadete kapalı olması nedeniyle oldukça harap ve bugünde kullanılmamaktadır.

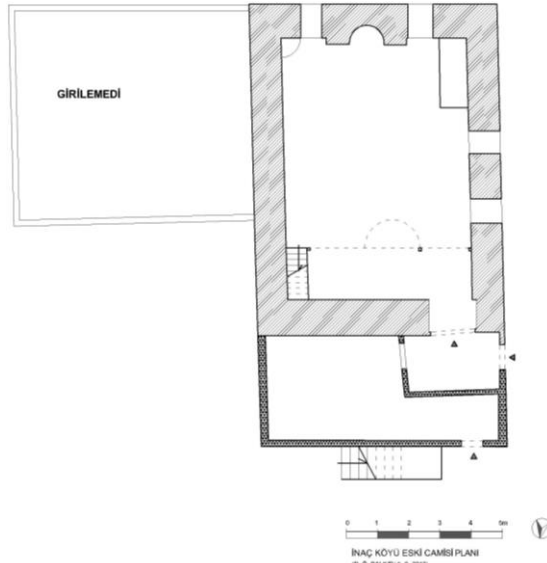
Yapı, kuzey güney yönünde dikdörtgen planlı ibadet mekânı ve bunun kuzeyine eklenen giriş ve depo olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı ibadet mekânının kuzeybatısında giriş kapısı, güneyde eksende yarım daire mihrap nişi, bunun iki yanında simetrik birer pencere. Güneybatı köşede minber, güneydoğu köşede vaaz kürsüsü, kuzeyde de doğu-batı yönünde dikdörtgen kadınlar mahfili vardır. Mahfile kuzeybatı köşede yer alan merdivenlerle çıkılmaktadır. Kadınlar Mahfili ekseninde yarım daire şeklinde ibadet mekânına doğru taşmaktadır. Yapının kuzeyine sonradan eklenen giriş mekânı doğu batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, depo bölümü ise L planlıdır. Giriş ve deponun duvar kalınlığı ana kütleli duvar kalınlıklarının ¼’ü kadardır. Kuzeyde üst kata çıkan 7 basamaklı bir merdiven vardır (Çizim 1). Mekânların üzeri düz ahşap tavan ve dıştan kırma çatı ile örtülüdür.

² VGM 1131 numaralı defter, sayfa 25, sıra:17.

³ VGM 1105 numaralı defter, sayfa 71, sıra:3.

⁴ VGM 1104 numaralı defter, sayfa 75, sıra:6.

⁵ VGM 1147 numaralı defter, sayfa 79, sıra:4.

Çizim 1: İnaç Köyü Eski Cami planı. B. Ö. Balkır/ 5.9.2013

Ana binanın inşa malzemesi, mahfil katında duvarda yer alan bir çatlaktan gördüğümüz kadarıyla kabayonu taştır. Giriş ve depo ise hıms tekniğinde ahşap iskelet arası kerpiç dolguludur. Minare, mahfil, tavan ve pencere- kapı doğramaları ahşaptır, minber ve mihrap ise alçı malzemelidir. Çankırı’da hatta Anadolu’da günümüze gelebilen tek alçı minberdir.

Cepheler, ana kütle ve örtü sisteminden ibaret iki kademelidir. Cephe yüzeyleri sıvalı olduğundan son derece kütleli bir görünüş sergiler (Fotoğraf 1-5). Dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Çatının dört yöndeki uzantısı aynı zamanda saçağı da teşkil etmiştir.

Cami, güneydoğudan kuzeybatıya hafif eğimli bir araziye inşa edildiğinden doğu cephesi diğerlerine göre daha alçaktır. Doğu cephede herhangi bir açıklık yoktur (Fotoğraf 5). Cephenin güney yanına sonradan, bugün odunluk olarak kullanılan bir bölüm eklenmiştir. Odunluk kilitli olduğundan içeri girilememiştir.

Pencere sayıları ve düzenlemeleri cephelere göre farklılık gösterir. Güney ve batı cephede alt seviyeye yerleştirilmiş tek sıra, kuzey cephede de üst seviyede tek sıra pencere açılmıştır (Fotoğraf 2-4).

Güney ve batı cephelerde ikişer pencere vardır. Batı cephenin kuzeyinde giriş mekânının kapısı yer alır.

Doğu cephede herhangi bir açıklık yoktur (Fotoğraf 5). Cephenin güney tarafında sonradan bitişirilmiş odunluk bulunur.

Pencerelerin hepsi boyuna dikdörtgen biçimlidir. Kuzey cephedeki hariç diğerleri daha küçük boyutludur. Kuzey cephedeki pencereye ahşap çubuklardan hazırlanmış şebekeler yerleştirilmiştir (Fotoğraf 6). Çubukların kesişme yerlerinde yine ahşaptan yapılmış köşeleri pahlı kübik biçimli

lokmalara yer alır. Pencerelerin düz ahşap söveleri ve dış kenarlarında ahşap kasaları vardır.

Fotoğraf 2: Batı cephe.

Fotoğraf 3: Güney cephe.

Fotoğraf 4: Kuzey cephe.

Fotoğraf 5:Doğu cephe.

Fotoğraf 6: Kuzey cephedeki pencere

Batı cephenin kuzeyinde yer alan giriş bölümünün kapısı, dikdörtgen bir açıklığa sahiptir (Fotoğraf 2). Kuzey cephenin batısında açılmış dikdörtgen biçimli kapı, deponun girişidir (Fotoğraf 4). Kapı kilitli olduğundan içeri girilememiştir. Kapının biraz doğusuna kabayonu taşla inşa edilmiş merdiven bitştirilmiştir. Merdivenden mahfilin ikinci katı ile bağlantılı dikdörtgen biçimli üçüncü bir kapıya ulaşılır.

Batı cephenin kuzey köşesine çatıyı delerek yükselen, yandan ahşap ayaklarla desteklenen direktten oluşan sembolik minare yerleştirilmiştir (Fotoğraf 2,4). Minare metal malzemeden konik külahla ve tepesinde yukarı bakan tek hilalden meydana gelen alem yer alır.

Batıdaki kapıdan doğu batı yönlü dikdörtgen planlı küçük bir giriş mekânına geçilir (Fotoğraf 7). Düz ahşap tavanla örtülü bu mekânın doğusunda depoya açılan, boyuna dikdörtgen biçimli bir pencere vardır (Fotoğraf 8). Girişin güney duvarının batı ucunda boyuna dikdörtgen harim kapısı yer alır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 7: Giriş mekânı.

Fotoğraf 8: Giriş mekânının doğu duvarındaki pencere

Fotoğraf 9: Giriş mekânı güney duvarındaki harim kapısı

Harim, kuzey güney yönünde dikdörtgen planlı, düz ahşap tavanlıdır (Fotoğraf 10-13). Bir hayli harap durumdaki caminin duvarları sıvalıdır, yer yer çatlaklar göze çarpar. Caminin zemini ahşap kaplamayla yükseltilmiştir. Dairesel panolar içindeki yazılar haricinde duvarlarda süsleme yoktur. Süslemeler, ahşap tavan yüzeyinde, alçı minber ve mihrapta yoğunudur. Pencere açıklıkları cephelerle aynı düzen ve görünüşü yansıtırlar.

Pencerelerin iç sövelerine de ahşap kasalar yapılmıştır. Güney duvardaki pencereler mihrabın hemen iki yanına simetrik yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 10: Doğu duvar.

Fotoğraf 11: Batı duvar.

Fotoğraf 12: Güney duvar.

Harimin kuzeyinde ahşap iki katlı mahfil yer alır (Fotoğraf 13). Mahfil kuzey duvar boyunca uzanır. Ayrıca deponun üstü de mahfile dâhil edilmiştir. Alttaki üç, üstte geride iki adet ahşap direk desteklenmiştir. Batı yandaki direk duvara bitişiktir. Alttaki desteklerin S kıvrımlı yastıkları vardır. Bu yastıkların kirişlerle birleşmesiyle batıdaki ve ortadaki açıklık aynalı kemer görünümü kazanmıştır. Doğudaki alt direk ile doğu duvar yarım daire bir kemerle birbirine bağlanmıştır. Mahfilin orta bölümü, yarım daire balkon şeklinde harime doğru çıkıntı yapar. Önüne bir parmaklık yerleştirilmiştir. Mahfil üst katına harimin doğu duvarının kuzeyine bitiştirilmiş merdivenle ulaşılır. Bütün direkler alt ve üstte kare prizma biçimli olup, belli bir seviyede alttan ve üstten pahlanarak sekizgene dönüştürülmüştür (Fotoğraf 14 a, b). Alttaki direklerin profilli kare biçimli başlıkları vardır. Pahlar tek bir mukarnas dilimi biçimindedir ve başlangıç ve bitiş yerleri ok ucu şeklinde kabarma olarak yapılmıştır. Alttaki pahların biraz üstünden, üsttekilerin de biraz altından ince ikişer bilezik yapılmıştır. Üstteki direkler daha basit olup, pahların ucu sade birer mukarnas dilimi şeklindedir. Üst direklerin kare prizma başlıkları ve kaideleri arasında iki dilimli akordeon biçimli birer süsleme yer alır. Üstteki direklerin kuzeyinde alttaki depo ve giriş kısmının üzerine denk gelen kısım yer alır. Burası da harimin özgün kuzey duvarı kaldırılarak mahfile dahil edilmiştir.

Fotoğraf 13: Kuzey duvar.

Fotoğraf 14: Alt üst direklerden örnek

Mihrap, güney duvarda eksene yerleştirilmiş, duvardan harime doğru hafif taşıntılı boyuna dikdörtgen bir kütleyle sahiptir (Fotoğraf 15). Yarım daire mihrap nişi yedi sıra mukarnas kavsaralıdır. Mihrap nişi dıştan dört silme ile çerçevelenmiştir.

Alçı minber, güneybatı köşede batı duvara bitişik yapılmıştır (Fotoğraf 16, 19 a-b). Geometrik süslemelerle hareketlendirilmiştir. Çankırı'da ve Anadolu'da günümüze gelebilmiş tek alçı minberdir.

Vaiz kürsüsü, güneydoğu köşede ahşap malzemeli, çeyrek daire biçimli ve çeyrek koni kaideli sade bir düzenlemeye sahiptir (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 14: Mihrap

Fotoğraf 15: Minber

Fotoğraf 16: Vaiz kürsüsü.

Eserde süsleme, minberde, mihrapta, tavanda, duvarlarda ve taşıyıcılarda karşımıza çıkar. Bunlar, ahşap çakılarak applike, alçı kalıplama ve boyama olarak gruplandırılır.

Tavan ortada dairesel göbek, etrafında ana tavan ve dış çerçeve olmak üzere üç bölümden oluşur. (Fotoğraf 18). Göbek, üç kademeli çokgen merkezden çıkan profilli çıtalarla birbirinden ayrılan yirmi dört kollu yıldız şeklinde düzenlenmiştir. Yıldızın çerçeveleri sarı, içleri kırmızı renge boyanmıştır.

Ana tavan, profilli çıtaların birbirine dik çakılmasıyla kasetlenmiştir. Tavanın köşelerinde göbekte yer alan yıldızın çeyreği yerleştirilmiştir.

Dış çerçeve içbükey enli bir silmeyle ana tavadan ayrılır. Çerçeve ana tavadan harime doğru taşıntılı yapılmıştır. Çerçevenin köşelerinde çıtalarla geometrik desenler meydana getirilerek süsleme yapılmıştır.

Fotoğraf 17: Tavan.

Minber, doğu yan aynası iç içe iki dik üçgen şeklindedir (Fotoğraf 19b, 20). Üçgenin ortasında daha küçük boyutlu bir dik üçgen kabartma olarak yapılmıştır. Bu üçgenin merkezinde de yarım küre biçimli kabaralı göbeği olan bir yıldız çiçeği motifi vardır

Korkuluk, üç sıra silmeden meydana gelir (Fotoğraf: 19b, 20). Alttaki ve üstteki silmede, yarım altıgenlerin kesişmesiyle aralarda uzatılmış altıgen ve ortalarda baklavalardan oluşan geometrik süsleme görülür. Baklavalanın ortasında dilimli kabaralar, uzatılmış altıgenlerin içinde ise eşkenar dörtgen/baklava merkezli çarkı felek kompozisyonunun çeşitlemesi vardır. Uç kısımlar içe sipiral olarak dönerek, yatay eksenlerde ok uçlarıyla sonlanmaktadır. Ayrıca, bu kompozisyona eli belinde ve ok ucu kompozisyonunda denilmektedir (Fotoğraf 21). Korkulukta altıgenlerin çapraz köşelerinden geçen zig zag biçimindeki kırık çizgilerin altıgenlerin dikey ekseninde düz çizgilerle kesişmesiyle aralarda düzgün olmayan dörtgenlerden oluşan geometrik kompozisyon görülmektedir.

Korkulukla kapı sövesi ve köşk sövesi arasında, üst tarafı S-C kıvrımlarla hareketlendirilmiş köşelikler yapılmıştır.

Minber süpürgeliğinin alt kısımları, zemin yükseltildiği için döşemenin altında kalmıştır. Aynalıktan enine dikdörtgen bir süsleme şeridiyle ayrılır (Fotoğraf 22). Şeridin altındaki bölüm dikine bir süsleme şeridi ile iki bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerin içine dekoratif birer kaş kemer yapılmıştır. Süpürgelik, köşk altı diğer bölümlerdeki silmelerde de korkuluktaki süslemelerin aynısı yapılmıştır. Köşk altında aynalı kemer biçiminde bir geçiş bölümü yer alır buranın üstü düz sıvalıdır (Fotoğraf: 23a). Köşk altı, köşk kısmını da içine alacak şekilde bir süsleme şeridi ile çerçevelenmiştir. Köşk kısmının güney ve batı tarafı duvara bitişiktir. Kuzey ve doğu tarafı aynalı kemerle dışa açılır (Fotoğraf: 23b). Kûlah, yukarıya doğru daralan silindir biçiminde bir kaideye oturur (Fotoğraf: 23c). Kaide, konik biçimli kûlahtan enli bir kaytan silme ile ayrılır. Kûlahın tepesinde alem yer alır. Minber kapısı, kaş kemerli bir açıklığa sahiptir (Fotoğraf 24a). Kapının etrafında iki sıra süsleme şeridi yer alır (Fotoğraf: 24b). Dıştaki şeritte kıvrım dal üzerinde rumilerden meydana gelen bitkisel bezeme, içteki şeritte ise iç içe geçmiş daireler içinde yıldız biçimli geometrik bezeme vardır. Çerçevenin üstündeki alınlıkta enine dikdörtgen bir pano içinde “Bismillahirrahmanirrahim” yazmaktadır (Fotoğraf 25). Kapı ortada üç dilimli tam yanlarda yarım palmet biçiminde tepelikle sonlanır. Tepeliğin ortadaki üçgen bölümünde dekoratif bir süsleme yapılmıştır. Kapının doğu sövesinde, korkuluktaki kompozisyona yer verilmiştir. Minber çerçeveleri yeşil, kırmızı ve mavi renklerle boyanmıştır.

Fotoğraf 18: a) Minber kuzeyden b) Minber doğudan görünüşü

Fotoğraf 19: Minber aynası ve korkuluğu

Fotoğraf 20: Korkuluk silmelerinden ayrıntı

Fotoğraf 21: Süpürgelik.

Fotoğraf 22: a) Köşk altı.

b) Köşk kuzey yanı.

c) Külâh.

Fotoğraf 23:a)Minber kapısı.

b) Kapı sövelerindeki süslemeler.

Fotoğraf 24: Kapı alınlığı.

Alçı mihrap da minber kadar yoğun ve minberle benzer süslemeye sahiptir. Güney duvarından hafif taşıntı yapan dikdörtgen biçimli bir kütleyle sahip mihrap yan yana iki geniş, iki dar olmak üzere dört süsleme şeridi ile çerçevelenmiştir (Fotoğraf 26-27). Çerçevelerden en dıştakinde iki sıra mukarnas dizisi yer alır. Mukarnasların içine zeytin dalı gibi bitkisel bir motif yapılmıştır (Fotoğraf 28). Bir sonraki enli şeritte minber bölümlerini ayıran ve çerçeveyeleyen silmelerdeki geometrik kompozisyona yer verilmiştir. Sonraki ince şeritlerde de minber kapısının çerçevesindeki düzen tekrarlanmıştır. Kavsara kemer köşeliklerinde birer kabara yer alır (Fotoğraf 29). Kabaların ortasına yıldız biçimi oyulmuştur. Etrafında ise damla ve daire motiflerine yer verilmiştir. Mihrap nişi yarım daire kesitlidir (Fotoğraf 26). Yedi sıra mukarnaslı kavsaranın en alt sırasında üç dekoratif aynalı kemer yapılmıştır (Fotoğraf 30-31). Ayrıca iki yanlarında da yarım aynalı kemer yer alır. Kemerlerin yaslandığı dekoratif ayakların ortasına da küçük

kabaralar yerleştirilmiştir. Her bir kemerin içinde ortası kabaralı dairesel biçimli yıldız çiçeği yapılmıştır. İkinci sırada sivri kemerli üç küçük niş yer alır (Fotoğraf 32). Her bir nişin içinde kazındığı için okunamayan Arap harfli yazılar vardır. Mihrap mavi, kırmızı, yeşil ve beyaz renklerle boyanmıştır.

Duvarlarda pencerelerle tavan arasında kalan bölüme kırmızı çerçeveli siyah zemin üzerine sarı renkli yazılardan oluşan panolar yapılmıştır. Güneyde mihrabın batı tarafında “Allah”, doğu tarafında “Muhammet” (Fotoğraf 33); batı duvarda güneyden kuzeye doğru sırayla “Ebubekir”, “Osman”, “Hasan”; doğu duvarda da güneyden kuzeye doğru sırayla, “Ömer”, “Ali”, “Hüseyin” isimleri yazmaktadır.

Fotoğraf 25: Mihrap

Fotoğraf 26: Mihrap çerçevesindeki kompozisyon

Fotoğraf 27: Çerçevdeki mukarnasların içindeki bezeme

Fotoğraf 28: Köşeliklerdeki kabaralar

Fotoğraf 29: Mihrap kavsarası

Fotoğraf 30: Kavsaranın en alt sırasındaki süsleme

Fotoğraf 31: Kavsaranın ikinci sırasındaki yazılar.

Fotoğraf 32: Güney duvardaki yazı panoları.

İnaç köyü Camisi, kuzey güney yönünde dikdörtgen planlı ve düz ahşap tavanlı cami şemasındadır. Dıştan kırma çatı örtülüdür. Cepheleri ve duvarları son derece sade yapının duvarları kabayonu taşla inşa edilmiş ve sıvanmıştır.

Türk mimarisinde dikdörtgen planlı, düz ahşap tavanlı cami şeması Anadolu Selçukluları döneminden Osmanlı'nın son zamanlarına kadar her dönemde karşımıza çıkar. Ahşap kirişlemeli tavanın ahşap direklerle desteklendiği örnekler, özellikle erken dönemlerde ilk örneklerini verirken⁶,

⁶Ahşap destekli camilerle ilgili genel bilgi için bkz.: Kızıltan, A. (1958). *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*. İstanbul; Otto-Dorn, K. (1959). "Seldschukische Holzsaulenmoscheen in Kleinasien". *Aus Der Welt*

17. yüzyıl' dan itibaren kirişlemeli ve ahşap direklerinin yanı sıra duvarlar tarafından taşınan düz ahşap tavanlı örnekler yaygınlaşır. Ahşap kirişlemeli örneklerin çok azı mihrap duvarına paralel sahnalara bölünmüş enine dikdörtgen plan gösterirken⁷, büyük çoğunluğu mihrap aksı boyunca dikdörtgen planlı, mihrap duvarına dik sahnalara ayrılmış orta sahnın genelde geniş ve yüksek tutulduğu örneklerdir⁸. Özellikle Taşra'da çoğu cami ve mescit genellikle bu plan şemasını yansıtır. Çankırı cami ve mescitlerinde de düz ahşap tavan ve çoğunlukla mihrap aksında dikdörtgen plan şeması yaygındır. Ahşap tavanlı dikdörtgen planlı bu camilerde tavan doğrudan duvarlara oturmaktadır. Çankırı Merkez ilçede İmaret Camisi⁹, Alacamescit C.¹⁰, Karataş C.¹¹, Ovacık¹², Çayırpınarı¹³, İçyenice¹⁴, Küçüklü¹⁵, Başeğmez¹⁶, Karadayı¹⁷, Dutagaç¹⁸, Beşdut¹⁹, Çağabey²⁰, Paşa²¹, Alaçat²²,

Der İslamischen Kunst, Festschrift für Ernst Kühnel. Berlin, 59-88; Otto-Dorn, K. (1962). "Der Seldschukische Moscheebau in Kleinasien", *Institut für Auslands-Beziehungen, Stuttgart, Zeitschrift für Kulturaustausch*, 2-3, 158-163; Öney, G. (1971). *Ankara'da Türk Devri Yapıları*. Ankara; Aslanapa, O. (1993). *Türk Sanatı*. (3. Baskı). İstanbul; Kuran, A. (1993). "Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi". *Malazgirt Armağanı*. (2. Baskı). Ankara: TTK Yay., 179-186; Erdemir, Y. (1987). "Tokat Yöresi'ndeki Ahşap Camiler'in Kültürümüzdeki Yeri". *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*. Ankara, 295-312; Çal, H. (2000). *Niğde Şehri'ndeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler*. Ankara.

⁷ Enine dikdörtgen, mihrap önüne paralel sahnalı eserlerden Afyon Ulu C. (1272) için bkz., Otto-Dorn, 1959, 59-64; Erken, 1983, 94-100. Sivrihisar Ulu C. (1275) için bkz., Otto-Dorn, K. (1965-1967). "Die Ulu Dschami in Sivrihisar", *Anadolu (Anatolia)*. IX, 161-168. Niğde Şah Mescidi (1413) için bkz., Diez E., Aslanapa O., Koman, M. (1950). *Karaman Devri Sanatı*. İstanbul, 158; Kızıltan, 1958, 32-34; Çal, 2000, 3-10.

⁸ Ahşap direkli kirişlemeli ahşap çatılı mihrap aksında dikdörtgen planlı camilere örnek olarak *Konya Sahip Ata C.* (1258): Karamağaralı, H. (1982). " Sahip Ata Camii'nin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme". *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*. 3, 49-75; *Ankara Arslanhane C.* (13. yy.): Otto-Dorn, 1959, 64-69; Öney, 1971, 20-24; *Beşşehir Eşrefoğlu C.* (1297-1299): Kızıltan, 1958, 36-46; Otto-Dorn, 1959, 77-84; *Konya Meram Mescidi* (1402-1424): Diez-Aslapa-Koman, 1950, 142 ve Kızıltan, 1958, 24; *Kasabaköy Candaroğlu Mahmut Bey C.* (1366): Akok, M. (1946). "Kastamoun'nun Kasabaköyünde Candaroğlu Mahmut Bey Camii". *Bulleten*. CX (37), 293-301 ve Kızıltan, 1958, 55-62; *Ayaş Ulu C.* (15.yy. başı): Otto-Dorn, 1959, 72 ve Karamağaralı, B. (1973). "Ayaş Ulu Camii". *Ayaş ve Bünyamin Ayaş, Tarihte-Günümüzde Ayaş ve Bünyamin Ayaş-i Sempozyumu (Ayaş, 2-4 Temmuz 1993)*. Ankara, 53-59; *Ankara Hacı İvaz Mescidi* (14.yy. sonu-15. Yy. başı): Beyazıt, M. (2007). "Ankara Hacı İvaz Mescidi". *A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47/1, 179-201; *Kastamonu Küreihadit Köyü İsmail Bey C.* (1451): Kızıltan, 1958, 64-68; *Ayaş Bünyamin C.* (15.yy. sonu): Erken, 1983, 481-483; *Karaman İlisra Köyü C.* (1533 onarımı): Diez-Aslanapa-Koman (1950), 104-105; *Kırkkale Balı Şeyh Yukarı C.* (16.yy.): Erken, 1983, 511-513; *Yozgat Divanlı Köyü C.* (1678-1679): Acun, H. (2005). *Bozkaz Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi*. Ankara, 302-304; *Yozgat Gelingüllü Köyü C.*: Acun, 2005, 210-211 yayınlarına geçmiş belli başlı eserlerdir, ancak bu tarz eserlerin daha fazla olduğu da bilinmektedir.

⁹ Özcan Balkır, 2018: 58-77.

¹⁰ Özcan Balkır, 2018: 199-217

¹¹ Özcan Balkır, 2018: 218-233.

¹² Özcan Balkır, 2018: 256-278.

¹³ Özcan Balkır, 2018: 279-292.

¹⁴ Özcan Balkır, 2018: 293-303.

¹⁵ Özcan Balkır, 2018: 304-317.

¹⁶ Özcan Balkır, 2018: 318-334.

¹⁷ Özcan Balkır, 2018: 352-376.

¹⁸ Özcan Balkır, 2018: 375-385.

¹⁹ Özcan Balkır, 2018: 386-397.

²⁰ Özcan Balkır, 2018: 398-411.

²¹ Özcan Balkır, 2018: 412- 430.

²² Özcan Balkır, 2018: 431-443.

Doğantepe²³, Ünür²⁴, Çivi²⁵, Köyleri Camileri, Eldivan Seydi Köyü Hacı Murad-ı Veli C. (1874-1875), Ilgaz Kızılbirik Köyü C. (1945), Ilgaz Yerkuyu Köyü C., Kızılırmak Merkez Ulu C., Kızılırmak Kahyalı Köyü C. (1825), Kızılırmak Karallı Köyü, Kızılırmak Karamürsel Köyü C., Kızılırmak Sakarca Köyü C. (1839-1840), Kızılırmak Yukarıalagöz Köyü C, Kurşunlu Demirciören Köyü C. (19.yüzyıl), Kurşunlu Eskiahir Köyü C. (1861-1862), Kurşunlu Kapaklı Köyü C. (19.yüzyıl), Orta Dodurga Köyü C. (19.yüzyıl), Orta Doğanlar Köyü C. (1793- 1794), Orta Hasanhacı Köyü C. (1875), Şabanözü Gürpınar Köyü C. (1900), Şabanözü Mart Köyü C., Şabanözü Paşasultan C. ek kısmı (1866-1867) bu tarzda inşa edilmiş benzer örneklerdir²⁶.

Düz ahşap tavanlı, dikdörtgen şemalı plan, Anadolu genelinde de yaygın bir cami şemasıdır: Kastamonu Hasan Efendi C. (1588)²⁷, Çorum Kellegözü C. (17.yüzyıl)²⁸, Konya Hacı Fettah C. (1712)²⁹, Merzifon Buğdaylı C. (1781)³⁰, Samsun Terme Yukarı Söğütlü Köyü C. (1716)³¹, Amasya Kızılkışlacık C. (1865)³², Yozgat Başçavuş C. (1800-1801)³³, Niğde Dörtayak C. (18. yüzyıl ortaları)³⁴, Sivas Uzun Hacıoğlu C. (1807)³⁵, Bursa Yıldırım Davut Kadı C. (1885)³⁶, Kırşehir Alaaddin C. (1893)³⁷, Boyabat Boyalı Köyü C. (19. yüzyıl)³⁸, düz ahşap tavanlı dikdörtgen planlı cami şemasının yüzlerce örneğinden sadece birkaçıdır.

İnaç Köyü Camisi'nde olduğu gibi bu tip camilerde taşıyıcı eleman duvarlardır. İçten düz ahşap tavanla örtülü camiler dıştan yöreye göre toprak dam veya kırma çatı örtülmekle birlikte, toprak dam olanların da çoğunluğu günümüzde kırma çatıya çevrilmiştir.

İnaç Köyü Camisi'nin ana kütesi kabayonu taşla inşa edilmiştir. Taş, Anadolu mimarisinin ana inşa malzemesidir. Türkler de Anadolu'ya yerleştikten sonra inşa ettikleri eserlerde asıl olarak taş malzemeyi kullanmışlardır. Ancak, İnaç Köyü Camisinin ek bölümünde olduğu gibi

²³ Özcan Balkır, 2018: 463-474.

²⁴ Özcan Balkır, 2018: 475-489.

²⁵ Özcan Balkır, 2018: 490-510.

²⁶ Merkez ilçe haricindeki örnekler için bkz: Özcan Balkır, 2018: 784-787.

²⁷ Bilici, Z. K. (1991). **Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.72-74.

²⁸ Dündar, A. (2011). **Osmanlı Devletinde Mimarlık ve Mimarlar**. Ankara.38-42.

²⁹ Karpuz, H. (2009-b). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Konya 42**. C.I, Ankara: TTK Yay., 151-153.

³⁰ Çerkez, M. (2005). **Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara. 274-278.

³¹ **Samsun İl Özel İdaresi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri**. Samsun 2009, 511.

³² **Amasya Kültür Envanteri**. Amasya Valiliği, Amasya 2007.

³³ Acun, 2005, 71-75.

³⁴ Çal, 2000: 77-86: Niğde'de bulunan düz ahşap tavanlı camiler için bkz.

³⁵ **Sivas Kültür Envanteri (Merkez İlçe)**... 2011, 150.

³⁶ **Bursa Kültür Varlıkları Envanteri: Amsal Eserler**. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay. (2011), 79.

³⁷ **Kırşehir İli Turizm Envanteri**. Kırşehir 2000, 25.

³⁸ Çal, H. (2014). **Boyovası/Boyabat Kazasında Türk Mimarisi (Hurufat Defterlerine göre)**. 1. Baskı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi yay 43-47: Boyabat'da bulunan düz ahşap tavanlı camiler için bkz.

hımış tekniğinde ahşap iskelet arası, kerpiç, tuğla dolgulu inşa edilen eserler de azımsanmayacak kadar yaygındır.

Mahfiller genelde harim kuzey duvarı ile sınırlanırken, İnaç Köyü camisinin mahfili, kuzeydeki ek bölümlerin üstü de dâhil edilerek genişletilmiştir. Çankırı'da İmaret Camisi, Karataş Camisi ve Ünür Köyü Camisi mahfilleri de bu şekilde yapılmıştır.

Kadınlar mahfilinin ilk örneklerinden birine Beyşehir Eşrefoğlu Camisi'nde rastlıyoruz. Caminin kuzey duvarı önüne yerleştirilmiştir. Bugün camilerde gördüğümüz kadınlar mahfili olarak kullanılan birimler de bu gelenekte çoğunlukla kuzey duvarın önünde boylu boyunca uzanan kuruluşlardır. Bu camilerde rastladığımız gibi son cemaat yeri üst katlarının kadınlar mahfiline dahil edilmesi suretiyle mahfilin genişletildiği örnekler Anadolu'da bir çok yapı da rastlamak mümkündür. Çankırı'daki eserlerde bu durum sonradan yapılan onarımlar esnasında meydana gelmiştir. Çorum Çakır, İnaç Köyü, Kunduzhan Camileri, Yozgat Nakipzade³⁹, Cevahir Ali Efendi⁴⁰, Başçavuş⁴¹, Kayyımzade⁴² Camileri mahfilin son cemaat yerinin üstüne doğru genişletildiği örneklerdendir.

İnaç Köyü Camisi'nin alçı mihrabı, Çankırı merkez ilçeye bağlı Karadayı Köyü, Ovacık Köyü, Kızılırmak Sakarca Köyü, Yukarı Alagöz Köyü ve Şabanözü Gürpınar Köyü Camileri'nin mihrapları ile gerek malzeme, gerekse mukarnas kavsaraları, çerçevelerindeki mukarnaslı silme, iç çerçevelerdeki motif kompozisyonları, köşeliklerindeki gülbezeler ve dolgu bezemesi bakımından büyük oranda benzerlik gösterirler. Bu örnekler Çankırı merkez ilçenin güney, güneydoğu ve güneybatısında bulunan ilçelerdedir⁴³.

Alçı Mihraplara, 14.yüzyıl öncesinde, yalnızca Harput Ulu Cami (12.yüzyıl 2.yarısı) ve Konya Sakahane Mescidi (13.yüzyıl 2.yarısı) mihraplarında rastlanır⁴⁴. Alçı mihrapların asıl gelişimi 14. – 15.yüzyıl'larda görülmekle birlikte hemen her dönemde örneklerine rastlamak mümkündür. Kastamonu Kemah Köyü Halil Bey C. (1363)⁴⁵, Kastamonu Kasabaköy Mahmut Bey C. (1366)⁴⁶, Merzifon II. Murad C. (1426)⁴⁷, Boyabat Cuma Köyü 2. Bayezid C. (15.yüzyıl sonu)⁴⁸, Ayaş Ulu C. (13.yüzyıl sonu-14.yüzyıl başı)⁴⁹, Karaman Akçaşehir Ulu C. (14.yüzyıl)⁵⁰, Karaman Yollarbaşı (İlistra) (14.yüzyıl)⁵¹, Afyon Kabe Mescidi (1399)⁵², Edirne Gazi

³⁹ Acun, 2005: 123-125.

⁴⁰ Acun, 2005: 57-60.

⁴¹ Acun, 2005: 71-75.

⁴² Acun, 2005: 105-108.

⁴³ Özcan Balkır, 2018: 256-278, 352-374, 804-805.

⁴⁴ Bakırer, Ö. (2000). **Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**. Ankara, 33.

⁴⁵ Bakırer, 2000: 223-224.

⁴⁶ Bakırer, 2000: 224-225.

⁴⁷ Çerkez, 2005: 202-203.

⁴⁸ Çal, 2014, 54.

⁴⁹ Bakırer, 2000: 225-227.

⁵⁰ Bakırer, 2000: 227-228.

⁵¹ Bakırer, 2000: 228-230.

⁵² Bakırer, 2000: 237-238.

Mihal C. (1422)⁵³, Ankara'da çoğu 15. yüzyıl ve 18. yüzyıl ilk yarısına tarihlenen 52 adet mihrap⁵⁴, Çorum Abdülbaki Paşa C. (17.yüzyıl ilk çeyreği)⁵⁵, Çorum Çakır C. (19.yüzyıl ortaları)⁵⁶, Çorum İnaçtullah C. (1900)⁵⁷, Çorum Kellegöz C. (17.yüzyıl2. yarısı / 1908'de onarılmış)⁵⁸, Kulaksız C. (1814-15)⁵⁹, Kayseri Mehmet Ali Bey C. (1889)⁶⁰, Kayseri Germir Aşağı Mahalle C. (19.yüzyıl)⁶¹, Kayseri Yeni C. (1900)⁶², Kayseri Methiye Köyü C. (1902)⁶³, Kayseri Hilmiye Köyü C. (1904-1906)⁶⁴, Kayseri Aziziye C. (1912)⁶⁵ mihrapları alçı malzemeyle yapılmış mihraplardandır.

İnaç Köyü Camisi mihrabında karşımıza çıkan kompozisyon, mukarnaslı kavsara, çerçevede en dışta mukarnas dizisi, ikinci ve üçüncü bordürlerde kalıplama tekniğinde yapılmış yüzeysel kabartma geometrik ve bitkisel unsurlardan meydana gelen silmeler, silmelerin üzerindeki küçük kabaralar, köşeliklerde gülbezeler veya kabaralar, kavsara alt sırasındaki küçük nişler içindeki gülbezeler ile özellikle Ankara ve Kastamonu'daki Beylikler dönemine tarihlenen alçı mihrapları hatırlatır. Ankara Ahi Elvan C., Ankara Örtmeli Mescid, Ankara İki Şerefeli C., Ankara İlyakut Köyü C., Ankara Hacı İvaz Mescidi, Direkli C., Ankara Hacı Doğan Mescidi, Ankara Hacı Seyid Mescidi, Ankara Hacı Bayram C., Kastamonu Kemah Köyü Halil Bey C., Kastamonu Kasabaköy Mahmut Bey C., Kastamonu Honsalar C. (1439'dan önce)⁶⁶, Boyabat Cuma Köyü 2. Bayezid C., Edirne Gazi Mihal C. mihrapları üç veya dört yönden mukarnaslı silmeyle çerçevelenen, mukarnas kavsaralı erken dönem alçı mihraplardandır. Bursa Orhan C.

⁵³ Ayverdi, E.H. (1989). **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, 855-886 (1451-1481)**. C.IV. İstanbul. 388.

⁵⁴ Eskici, B. (2001). **Ankara Mihrapları**. Ankara: Ahi Yakup C. harim ve son cemaat yeri mihrapları (1392), Ahi Tura Mescidi (14. Yy.sonu), Ahi Elvan C. (1413), Örtmeli Mescidi (14.yy.sonu-15.yy. başı), Resul Efendi C. (14.yy), İlyakut Köyü C. (14.yy), Karacabey C. (1427-1440), Gecik Mescidi (1443), Abdulkadir İsfehani Mescidi (15.yy), Geneği Mescidi (15.yy), Hacettepe C. (15.yy), Poyracı Mescidi (15.yy), Hacı İvaz Mescidi harim ve son cemaat yeri mihrapları (15.yy), Direkli C. (15.yy), Molla Büyük Mescidi (15.yy), Karanlık Mescidi (15.yy), Hacı Doğan Mescidi (15.yy), Rüstem Nail Mescidi (15.yy), Hacı Seyid Mescidi (15.yy), Eyüp Mescidi (15.yy), Ayaş Ulu C. (15.yy), Başayaş Köyü C. (15.yy), Kalecik Saray C. (15.yy), Ayaş Killik C. (1560), Hallaç Mahmut C. (1545), Kurşunlu C. (16.yy), Leblebicioğlu C. (1713), Hacı Bayram C. (1714), Hacı İlyas C. (18.yy. ilk yarısı), Ağaç Ayak C. (18.yy ilk yarısı), Zincirli C. (18.yy ilk yarısı), Hacı Musa C. (18.yy ilk yarısı), Yeşil Ahi C. (18.yy ilk yarısı), Balaban Mescidi (18.yy ilk yarısı), İbadullah C., Kağncioğlu C., Çiçeklioğlu C. (18.yy ilk yarısı), Zeynel Abidin Mescidi (18.yy ilk yarısı), Hacı Arap C. doğu ve batı kanat mihrapları (18.yy ilk yarısı), Şeyh İzzettin C. (18.yy ilk yarısı), Devdiran Mescidi (18.yy ilk yarısı), Ayaş Bünyamin C. (18.yy ilk yarısı), Ayaş Şeyh Muhyiddin C. (18.yy ilk yarısı), Sinanlı Ulu C. (18.yy ilk yarısı), Kutüören Köyü C. (18.yy ilk yarısı), Telli Hacı Halil Mescidi (1762), Sarı Kadı C. (1760-1783), Eskicioğlu C. (18.yy. ikinci yarısı), Ayaş Aktaş Mescidi (18.yy 2. Yarısı) mihrapları alçı malzemeyle yapılmıştır.

⁵⁵ Dündar, 2004: 8-14, fotoğraf:12.

⁵⁶ Dündar, 2004: 15-19, fotoğraf:26.

⁵⁷ Dündar, 2004: 27-31, fotoğraf:53.

⁵⁸ Dündar, 2004: 38-43, fotoğraf:239.

⁵⁹ Dündar, 2004: 50-56, fotoğraf:259.

⁶⁰ Yurdakul, E. (2007). **Kayseri Mihrapları (Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Cami ve Mescidlerdeki Mihraplar)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 192-193, Tablo-1.

⁶¹ Yurdakul, 2007: 192-193, Tablo-1.

⁶² Yurdakul, 2007: 192-193, Tablo-1.

⁶³ Yurdakul, 2007: 192-193, Tablo-1.

⁶⁴ Yurdakul, 2007: 192-193, Tablo-1.

⁶⁵ Yurdakul, 2007: 192-193, Tablo-1.

⁶⁶ Karaçağ, A. (2002). **Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya, 276.

(1340)⁶⁷, Bursa Yeşil C. (1419)⁶⁸, Edirne Muradiye C. (1436)⁶⁹ ve Konya Selimiye C. (16.yüzyıl 2. yarısı)⁷⁰ mihrapları da çerçevede mukarnaslı silmeye yer veren Erken ve Klasik Osmanlı dönemi mihraplarıdır. Mukarnas dizisi, Çankırı örneklerinde dıştan birinci sıraya, saydığımız örneklerin bir kısmında ikinci veya üçüncü sıraya⁷¹, Ankara dışındaki örneklerde de çoğunlukla dıştan ilk sıraya yerleştirilmiştir. Örtmeli Mescit ve Ahi Elvan C. gibi bazı örneklerde de Çankırı örneklerindeki gibi mukarnas nişleri arasına bitkisel motifler işlenmiştir⁷². Çerçeve kullanılarak mukarnasların nişlerinin bitkisel bezemelerle süslediği diğer bir yapı da Amasya Bayezid Paşa Camisidir. Caminin batı tabhane mekânının alçı panolarındaki mukarnaslı çerçevelerde nişlerin içi bezelidir⁷³.

Erken ve klasik dönemde bütün mihrap kavsaraları mukarnaslıdır. Geç Osmanlı döneminden ise mukarnaslı örnekler azalır. İstanbul Hırka-i Şerif C. (1847-1851)⁷⁴, İstanbul Ortaköy C. (1854)⁷⁵, İstanbul Yıldız (Hamidiye) C. (1885-1886)⁷⁶ başkentteki mukarnas kavsaralı örneklerdendir. İnaç Köyü Camisi mihrabı da Geç bir örnek olması bakımından dikkate değer.

İnaç Köyü Camisi'ni Türk Sanat Tarihi açısından önemli kılan/öne çıkaran alçı malzemeli minberidir. Minber dik üçgen biçimli aynalığındaki geometrik bezemeleri, yan yana çemberler içinde üçgen dilimler meydana getirecek şekilde çubuklar bırakılarak parça düşürülmesiyle elde edilmiş birer kompozisyona sahip ajur tekniğindeki korkuluğu, iki dikdörtgen çökertmeye bölünmüş ve bunların içine birer kaş kemerli açıklık yapılmış süpürgeliği, geçit şeklindeki köşk altı, konik külahlı köşk kısmı gibi ana unsurlarıyla tipik ahşap veya taş minberlerden çok farklı değildir. Ancak, incelediğimiz minber, malzemesiyle farklılık getirmektedir. Minberlerle ilgili bugüne kadar yapılmış yayınlarda malzeme olarak Anadolu Selçuklu Döneminde yalnızca ahşap, Beylikler döneminde ahşap, taş ve mermer, Osmanlı döneminde ise taş, mermer ve ahşap kullanıldığı görülmüştür. Bu yayınlarda alçı malzemeli minbere rastlanmamıştır⁷⁷. Çankırı İnaç Köyü

⁶⁷ Bozkurt, T. (2007). **Osmanlı Selatin Cami Mihrapları**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya, 20-25,289.

⁶⁸ Bozkurt, 2007: 54-64.

⁶⁹ Bozkurt, 2007: 69-77.

⁷⁰ Bozkurt, 2007: 120-124.

⁷¹ Bkz: Eskici, 2001; Bozkurt, 2007: Mukarnaslı silme Ankara Hacı İvaz Mescidi, Direkli C., Ankara Hacı Doğan Mescidi, Ankara Hacı Seyid Mescidi, Ankara Ahi Elvan C., Ankara Örtmeli Mescidi, Bursa Orhan C. mihraplarında dıştan ikinci sıradadır. Bursa Yeşil C mihrabında 3. Sırada, Edirne Muradiye C. mihrabında 4. Sırada ve Konya Sultan Selim C. Mihrabında 5. Sırada yer almaktadır.

⁷² Karaçağ, 2002: 73-74, 208.

⁷³ Karaçağ, 2002: 147,151.

⁷⁴ Bozkurt, 2007: 192-196.

⁷⁵ Bozkurt, 2007: 202-206.

⁷⁶ Bozkurt, 2007: 207-210.

⁷⁷ Oral, M. Z. (1962). "Anadolu'da San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri". **Vakıflar Dergisi**, V, 23-77; Bakırer, Ö. (1976). **13. ve 14. Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**. Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınevi; Çam, N. (2006). **Gaziantep Türk Kültür Varlıkları Envanteri**. Ankara; Türk Tarih Kurumu Yayınları; Apa, G. (2007). **Osmanlı Dönemi Selâtin Cami Minberleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya; Bayrakal, S. (2007). **Erken Osmanlı Dönemi Minberleri (1300-1500)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir; Özkarcı, M.(2007). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Kahramanmaraş**. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Camisi'nin minberi alçıdan yapılmış olması nedeniyle şimdilik bilinen tek örnektir diyebiliriz.

Anadolu Selçuklu döneminden itibaren Geç Osmanlı Dönemi dahil olmak üzere minberlerin yan aynalıkları çoğunlukla dik üçgen biçimli yapılmıştır⁷⁸. Genellikle silmelerle çevrili aynalıklar, dönemine ve bulunduğu yöreye göre bezenmiştir. İnaç Köyü Camisi'nin minberinde ve Çankırı ilindeki diğer tarihi camilerin minberlerin de aynalıkları dik üçgendir. Geç Osmanlı Döneminden Dolmabahçe C. (1855)⁷⁹, İstanbul Zeynep Sultan C. (18.yüzyıl sonu 19. yüzyıl başı)⁸⁰, İstanbul Zühdi Paşa C. (1883)147⁸¹, İstanbul Nallı Mescit (1866-1920)148⁸², Trabzon Akçaabat Orta Mahalle C. (1807)⁸³, Trabzon Araklı Kayacık Köyü C. (1768)⁸⁴, Trabzon Arsin Çatak Köyü C.(1899)⁸⁵ minberleri de aynalıkları da dik üçgen biçimindeki yüzlerce örnekten birkaçıdır.

Yayımları; Karpuz, H. (2009). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Karaman**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Karpuz, H. (2009). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Konya**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Çam, N. (2010). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Adana**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları; Altın, A. (2011). **Kayseri Minberleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri; Acun, H. (Editör) (2013). **Manisa İlçeleri Türk Kültür Varlıkları Envanteri**. Ankara; Türk Tarih Kurumu Yayınları; Oral, B.(2014). **Mimar Koca Sinan'ın İstanbul'daki Camilerinde Minber**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara; Özkarcı, M. (2014). **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Niğde**. Ankara; Çal, 2014; Apa Kurtişoğlu, G. (2015). **Anadolu Selçuklu Dönemi Ahşap Minberleri**. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayını; Taşkan, D. (2016). **Trabzon İli Camilerinde Ahşap Minberler**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.

⁷⁸ Aksaray Ulu C. (M.1116/1155), Konya Alaeddin C. (1155), Ankara Alaeddin C. (1198), Divriği Kale C. (1180-81), Harput Ulu C. (1186), Malatya Ulu C. (13.yy), Kayseri Ulu C. (13.yy), Kayseri Lala Paşa C. (1206), Siirt Ulu C. (1214-15), Kayseri Hunat Hatun C. (1238), Sivrihisar Ulu C. (1245-46), Ankara Arslanhane C. (1289-90) ve Beyşehir Eşrefoğlu C. (1299) minberleri için bkz: Oral, 1962, 23-77; Apa Kurtişoğlu, 2015.

Bergama Ulu C. (1398), Bursa Ulu C. (1399), Ayaş Ulu C. (15.yy), Ankara Ahi Elvan C. (1413), Edime Eski C. (1414), Bursa Umur Bey Namazgahı (15.yy), İstanbul Murad Paşa C. (1471-72), Afyon Gedik Ahmed Paşa C. (15.yy), Manisa İvaz Paşa C. (1484), İstanbul Davud Paşa C. (1485), Amasya II. Bayezid C. (1486), Amasya Mehmed Paşa C. (1486), Edirne II. Bayezid C. (1487), Malkara Gazi Ömer Bey C. (1487), Kütahya Hisar Beyi Oğlu Mustafa C. (1487), Manisa Hatuniye C. (1490), Edime Süleyman Paşa C. (1493), İstanbul Çemberlitaş Atik Ali Paşa C. (1496) gibi Erken Osmanlı Dönemi minberleri için bkz: Bayrakal, 2007.

İstanbul Yavuz Sultan Selim C. (1522-23), Üsküdar Mihrimah Sultan C. (1542), İstanbul Şehzade Mehmed C. (1544-48), İstanbul Süleymaniye C. (1562-63), Konya Selimiye C. (1566), Edirne Selimiye C. (1569—1575), Karapınar Sultan Selim C. (1569), Atik Valide Sultan C. (1577-83), Manisa Muradiye C. (1578), Hadım İbrahim Paşa C. (1551), Sinan Paşa C. (1555), Kara Ahmed Paşa C. (1565), Rüstem Paşa C. (1561), Edirnekapi Mihrimah Sultan C. (1562-65), Kadırga Sokullu Mehmed Paşa C. (1571-72), Azapkapı Sokullu Mehmed Paşa C. (1577-78), Zal Mahmud Paşa C. (1551-1580), Kılıç Ali Paşa C. (1580), Mehmed Ağa C. (1591), Ramazan Efendi C. (1586), Mesih Mehmed Paşa C. (1586), Nişancı Mehmed Paşa C. (1584-89), İstanbul Sultan Ahmet C. (1616), gibi Klasik dönem minberleri için bkz: Oral, 2014.

⁷⁹ Batur, A. (1994). "Dolmabahçe Camii". **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**. İstanbul, (C. 3, s.88).

⁸⁰ Gültekin, G. (1994)"Zeynep Sultan Camisi ve Sıbyan Mektebi". **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**. İstanbul, (C. 7, s.551).

⁸¹ Demirsar, B. (1994). "Zühdi Paşa Camii". **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**. İstanbul, (C. 7, s. 568).

⁸² İstanbul Nallı Mescit (1866-1920) minberi için bkz.: Karakaya, E. (1994). "Nallı Mescid". **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**. İstanbul, (C. 6, s.42).

⁸³ Taşkan, 2016: 621.

⁸⁴ Taşkan, 2016: 621.

⁸⁵ Taşkan, 2016: 621.

İnaç Camisi minberinde rastladığımız kemerli açıklık biçimindeki süpürgelikler, Çankırı Karadayı, Çivi, Çağabey Köylerinin camilerindeki minberlerde de karşımıza çıkar. Bu şekilde kemerli süpürgeliklere Erken Osmanlı döneminden itibaren rastlanıyor⁸⁶. Erken Osmanlı döneminden⁸⁷: Manisa İvaz Paşa C. (1484), Amasya 2. Bayezid C. (1485), Edirne 2. Bayezid C. (1487-88), Manisa Hatuniye C. (1490-91); *Klasik Dönemden*⁸⁸ Atik Valide Sultan C. (1577-83), Yavuz Selim C. (1522-23), Şehzade Mehmed C. (1544-48), Sinan Paşa C. (1555), Süleymaniye C. (1562), Edirnekapı Mihrimah Sultan C. (1562-65), Kadirga Sokullu Mehmed Paşa C. (1571-72), Kılıç Ali Paşa C. (1580), Mehmed Ağa C. (1591), Ramazan Efendi C. (1586); *Geç dönemden*⁸⁹: Nuru Osmaniye C. (1748-55), Ayazma C. (1757-60), İstanbul Fatih C. (1771), Trabzon Gülbahar Hatun C. (19.yüzyıl)⁹⁰, Trabzon İskender Paşa C. (19.yüzyıl)⁹¹ ve Trabzon Çarşı C. (1839)⁹² minberlerindeki gibi birçoğunda süpürgelik kısmında kemerli açıklıklara yer verilmiştir.

Parça düşürülerek yapılan ajurlu korkuluklar hemen her dönemde tercih edilen bir teknik olmuştur⁹³. Trabzon'da Maçka Akmesit Köyü C. (1873), Çaykara Çambaşı Köyü Orta Mah. C. (1889), Maçka Şahinkaya Beldesi Oğulağaç Köyü C. (1868), Merkez Ebubekir C. (1759), Of Gürpınar Beldesi Hacı Bayram Mh. C. (1887), Rize 'de Fındıklı Yenimahalle C. (1810), Fındıklı Merkez C. (1845), Fındıklı Meyveli Köyü C. (1871), Ardeşen Işıklı Köyü C. (1887), Ardeşen Seslikaya Köyü C. (1886), Hemşin Yaltkaya Köyü Ali Çelebi C. (1863), Güneysu Çamlıca Köyü Ilıca C. (1862); Artvin'de ise Merkez C. (1866), Camili (Macahel) Maralköy İremit C.(19.yüzyıl), Hopa Esenkıyı Köyü Yukarı Mh. C. (1850) ve Arhavi Ortacalar Köyü C. (19.yüzyıl) minber korkulukları⁹⁴, Kayseri'de Talas Han C. (1899), Yeşilhisar Keşlik Köyü C. (1899), Pınarbaşı Mehmet Ali Bey C. (1889), Yeşilhisar Hasan Efendi C. (1894), Pınarbaşı Methiye Köyü C. (1902), Pınarbaşı Aziziye C. (1912) minber korkulukları⁹⁵ bu şekilde yapılmıştır. Bu örneklerin çoğu oldukça bezemelidir. İnaç Köyü Camisi Minber korkuluğunu bu eserlerle karşılaştırdığımızda son derece sadedir.

Minber korkuluğu köşelikleri hem kapı hem köşkle birleştiği yere konmuştur. Çankırı Büyük Cami, Buğdaypazarı, Alacamescit ve Ovacık Köyü Camilerinde de bu şekilde uygulanmıştır⁹⁶. Köşelik, Anadolu Selçuklu dönemi minberlerinde görülmez; Erken Osmanlı döneminde Bursa Ulu C. ve

⁸⁶ Taşkan, 2016: 635.

⁸⁷ Bayrakal, 2007.

⁸⁸ Oral, 2014.

⁸⁹ Apa, 2007.

⁹⁰ Taşkan, 2016: 636.

⁹¹ Taşkan, 2016: 636.

⁹² Taşkan, 2016: 636.

⁹³ Taşkan, 2016: 645, dip not: 209, 210, 211;

⁹⁴ Taşkan, 2016: 646-647.

⁹⁵ Altın, A. (2011). *Kayseri Minberi (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Kayseri, 202 298; Taşkan, 2016: 647.

⁹⁶ Özcan Balkır, 2018: 93-113, 159-217, 256-278.

Edirne Eski C. gibi çok az örnekte, Klasik dönem minberlerinin çoğunda uygulanmıştır. Geç dönemde ise daha azalan bir unsurdur⁹⁷.

Söz konusu minberdeki gibi köşk altı, kemerli açıklık şeklinde geçit olarak değerlendirilen örneklere Anadolu Selçuklu Döneminde rastlanmaz, Osmanlıda ise her dönemde görülür⁹⁸.

İnaç Köyü Camisinin minberindeki gibi duvara bitişik olması nedeniyle batı bölümü kapalı minber köşküne sahip örneğe incelediğimiz yayınlarda rastlanmamıştır. Genelde örnekler baldaken kuruluşudur. Anadolu Selçuklu döneminden Osmanlı'nın son zamanları dâhil çoğunlukla camilerin minberleri baldaken köşklü yapılmıştır⁹⁹.

Sonuç itibariyle, Çankırı İnaç Köyü Camisi, düz ahşap tavanlı kuzey güney yönlü dikdörtgen planı, sade kütlesi ile Anadolu'da 13. yüzyıldan beri görülen bir plan şemasının geç döneme ait oldukça mütevazı bir örneğidir. Ancak bu mütevazılığının yanında, alçı mihrabı ve özellikle ünik alçı minberi ile şaşırtıcı bir örnektir. Taşrada yapılan sıradan bir camide bu kadar özenli mihrap ve minber vb. unsurlar ilgi çekmektedir. Maalesef cami atıl duruma gelip kullanılmaz olunca, bu değerli unsurlar da kaderine terkedilmiştir. Bir hayli yıpranmış olan caminin, mihrabının ve ünik minberinin bir an önce korumaya alınması şarttır. Dileğimiz bu eserlere yetkililerin dikkatini çekerek kurtarılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasıdır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri:

- VGM 1131 numaralı defter, sayfa 25, sıra:17
- VGM 1105 numaralı defter, sayfa 71, sıra:3
- VGM 1104 numaralı defter, sayfa 75, sıra:6
- VGM 1147 numaralı defter, sayfa 79, sıra:4
- VGM 1131 numaralı defter, sayfa 25, sıra:17
- VGM 1105 numaralı defter, sayfa 71, sıra:3
- VGM 1104 numaralı defter, sayfa 75, sıra:6
- VGM 1147 numaralı defter, sayfa 79, sıra:4

Yayınlar

Acun, H. (2005). *Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi*. Ankara.

Acun, H. (Editör) (2013). *Manisa İlçeleri Türk Kültür Varlıkları Envanteri*. Ankara; Türk Tarih Kurumu Yayınları.

⁹⁷ Taşkan, 2016: 648-649.

⁹⁸ Taşkan, 2016: 659.

⁹⁹ Taşkan, 2016: 680.

- Akok, M. (1946). Kastamoun'nun Kasabaköyünde Candaroğlu Mahmut Bey Camii. *Belleten*. CX (37), ss.293-301.
- Altın, A. (2011). *Kayseri Minberleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
Amasya Kültür Envanteri. Amasya Valiliği, Amasya 2007.
- Apa, G. (2007). *Osmanlı Dönemi Selâtin Cami Minberleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Apa Kurtişoğlu, G. (2015). *Anadolu Selçuklu Dönemi Ahşap Minberleri*. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayını.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk Sanatı*. (3. Baskı). İstanbul.
- Ayverdi, E.H. (1989). *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, 855-886 (1451-1481)*. C.IV. İstanbul.
- Bakırer, Ö. (1976). *13. ve 14. Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*. Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Bakırer, Ö. (2000). *Onüç ve Ondördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları*. Ankara.
- Batur, A. (1994). Dolmabahçe Camii. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul, C. 3, ss.88.
- Bayrakal, S. (2007). *Erken Osmanlı Dönemi Minberleri (1300-1500)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Beyazıt, M. (2007). Ankara Hacı İvaz Mescidi. *A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47(1). ss.179-201.
- Bilici, Z. K. (1991). *Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Ankara.
- Bozkurt, T. (2007). *Osmanlı Selatin Cami Mihrapları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.
- Bursa Kültür Varlıkları Envanteri: Anıtsal Eserler*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yay. (2011). 79.
- Çal, H. (2000). *Niğde Şehri'ndeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler*. Ankara.

- Çal, H. (2014). *Boyovası/Boyabat Kazasında Türk Mimarisi (Hurufat Defterlerine göre)*. 1. Baskı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Çam, N. (2006). *Gaziantep Türk Kültür Varlıkları Envanteri*. Ankara; Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çam, N. (2010). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Adana*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çerkez, M. (2005). *Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Ankara.
- Demirsar, B. (1994). "Zühdi Paşa Camii". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul. C. 7, ss. 568)
- Diez E., Aslanapa O., Koman, M. (1950). *Karaman Devri Sanatı*. İstanbul.
- Dündar, A. (2011). *Osmanlı Devletinde Mimarlık ve Mimarlar*. Ankara.
- Erdemir, Y. (1987). Tokat Yöresi'ndeki Ahşap Camiler'in Kültürümüzdeki Yeri. *Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*. Ankara. ss.295-312
- Erken, S. (1983). *Türkiye Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, I. Ankara.
- Eskici, B. (2001). *Ankara Mihrablari*. Ankara.
- Gültekin, G. (1994). Zeynep Sultan Camisi ve Sıbyan Mektebi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul. C. 7, ss.551.
- Karaçağ, A. (2002). *Beylikler Devri Mimarisinde Alçı Süslemeler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Konya.
- Karakaya, E. (1994). Nallı Mescid. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul. C. 6, ss.42.
- Karamağaralı, B. (1993). Ayaş Ulu Camii. *Ayaş ve Bünyamin Ayaşı, Tarihte-Günümüzde Ayaş ve Bünyamin Ayaş-i Sempozyumu (Ayaş, 2-4 Temmuz 1993)*. Ankara. ss.53-59.
- Karamağaralı, H. (1982). Sahip Ata Camii'nin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme. *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*. 3, ss.49-75.

- Karpuz, H. (2009). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Karaman*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karpuz, H. (2009-b). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Konya 42*. C.I, Ankara: Tarih Kurumu Yayınları.
- Kırşehir İli Turizm Envanteri*. Kırşehir. (2000).
- Kızıltan, A. (1958). *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*. İstanbul.
- Kuran, A. (1993). Anadolu'da Ahşap Sütunlu Selçuklu Mimarisi. *Malazgirt Armağanı*. (2. Baskı). Ankara: Tarih Kurumu Yayınları. ss.179-186.
- Oral, B.(2014). *Mimar Koca Sinan'ın İstanbul'daki Camilerinde Minber*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Oral, M. Z. (1962). Anadolu'da San'at Değeri Olan Ahşap Minberler, Kitabeleri ve Tarihçeleri. *Vakıflar Dergisi*. V, 23-77.
- Otto-Dorn, K. (1959). Seldschukische Holzsaulenmoscheen in Kleinasien. *Aus Der Welt Der İslamischen Kunst, Festschrift für Ernst Kühnel*. Berlin. Ss.59-88.
- Otto-Dorn, K. (1962). Der Seldschukische Moscheebau in Kleinasien, *Institut für Auslands-Beziehungen, Stuttgart, Zeitschrift für Kulturaustausch*. 2-3, ss.158-163.
- Otto-Dorn, K. (1965-1967). Die Ulu Dschami in Sivrihisar, *Anadolu (Anatolia)*. IX, ss.161-168.
- Öney, G. (1971). *Ankara'da Türk Devri Yapıları*. Ankara.
- Özcan Balkır, B. (2018). *Çankırı (Merkez İlçe ve Köyleri) Türk Dönemi Mimari Eserleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi A.B.D. yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Özkarıcı, M.(2007). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Kahramanmaraş*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkarıcı, M. (2014). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Niğde*. Ankara. *Samsun İl Özel İdaresi Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*. Samsun 2009. *Sivas Kültür Envanteri (Merkez İlçe)*. 2011.

Taşkan, D. (2016). *Trabzon İli Camilerinde Ahşap Minberler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Ankara.

Yurdakul, E. (2007). *Kayseri Mihrapları (Kayseri Merkez ve İlçelerinde Bulunan Cami ve Mescidlerdeki Mihraplar)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı. Kayseri.

Extended Abstract

İnaç Village is in the central district of Çankırı province, located on the border of the Western Black Sea region, north of Central Anatolia. In the central district of Çankırı, most of the mosques dating from the Late Ottoman period can be divided into two groups: wooden roofed and masonry domes. In this study, which is a part of our PhD thesis, İnaç Village Old Mosque, which is among the mosques with wooden roof, besides the architectural features, the plaster minbar which we think is unique will be introduced and its place and importance in the history of Anatolian Turkish art and architecture will be indicated.

The mosque was built in the center of the village on a slightly sloping terrain from east to west. It has a rectangular plan in the north-south direction. To the north of the building, a rectangular entrance with an east-west direction and a storage section were added. The spaces are covered with a flat wooden ceiling from the inside and a hipped roof from the outside.

There is no inscription on the building. It is found in the archive documents since the 18th century.

The enceinte section was built with pitch-faced stone, and the additional sections were built with a mudbrick between wooden skeleton in the technique of studwork. Minaret, mahfil, ceiling and window-door joinery is made of wood, minbar and mihrab are made of gypsum.

All openings in the structure are longitudinally rectangular. The symbolic minaret of a wooden pole was placed on the northern corner of the western facade. The gate to the west leads to a small rectangular entrance to the east-west direction. A rectangular shaped harim door was opened at the western end of the south wall of the entrance. The gate of the enceinte has a simple rectangular shape. The walls of the harim are plain. The decorations are dense on the wooden ceiling surface, plaster minbar and mihrab.

To the north of the enceinte is a two-storey tribune with wooden material. Tribune extends along the northern wall. The top of the storage is also included in the tribune.

The mihrab was placed on the axis of the southern wall; it has a longitudinally rectangular mass with slightly overhang from the wall to the enceinte. The niche of the semicircular cross-section of the mihrab, framed by four rows of wiping, have arching with muqarnas. In the frames,

mukarnas, floral and geometric motifs are used. In addition, there are rose nail on corner of arching and under the arching.

The minbar is located on the southwest corner adjacent to the west and south walls. It was made of plaster. Aynalık, guard rail and door jamb frames are enlivened with geometric ornaments consisting of sequential arrangement of motifs “elibelinde”. It is the only plaster minbar that has survived in Çankırı. Besides the cone base is cylindrical is not common feature.

The preacher's chair is a simple element placed in the southeast corner with wooden material, a quarter circle and a quarter cone base.

Ornamentation in the work, minbar, mihrab, ceiling, walls and carriers are encountered. They are grouped as appliqué, plaster molding and painting by nailing wood.

The rectangular mosque scheme with flat wooden ceilings in Turkish architecture appears in every period from the Anatolian Seljuk period to the late Ottoman period. Examples of wood-beamed ceilings supported by wooden poles, especially in the early period when giving the first examples; also, From the 17th century onwards, examples of flat wooden ceilings carried by the walls became widespread. In Çankırı mosques and masjids, flat wooden ceilings and rectangular plan schemes are common in the mihrab axis. In these rectangular mosques with wooden ceilings, the ceiling sits directly on the walls. Çankırı İmaret, Kastamoun Hasan Efendi, Çorum Kellegözü Mosques are just a few of hundreds of examples of a rectangular mosque scheme with flat wooden ceilings.

The İnaç Village Mosque is similar to the rectangular mosques in terms of the simplicity of its structure, establishment, tribune, minbar, mihrab layout and on the mihrab axis with flat wooden ceilings, especially built in the provinces in the late period. What distinguishes the İnaç Village Mosque from other ordinary examples is the mihrab with gypsum material and especially the gypsum minbar. Plaster mihrabs began to develop from the 14th-15th century. The mihrab is similar to the mihrabs of Karadayı Village, Kızılırmak Sakarca Village and Yukarı Alagöz Village Mosques, which are connected to the central district of Çankırı. This composition is reminiscent of plaster mihrabs dating back to the Principalities period in Ankara and Kastamonu. Muqarnas arching and the mukarnas series used in the frame is a feature encountered in the Early and Classical Ottoman mihrabs. Although the mihrab of İnaç Köy Mosque was built in the late 18th century, it is remarkable that it reflects the characteristics of the early examples.

The minbar is not very different from the wooden or stone pulp with its structural and decoration elements. However, the minbar that we examine is different in material It has been seen in the publications about the minbar that only wood was used in the Anatolian Seljuk Period and stone, marble and wood were used in the Ottoman period. No gypsum minbar was found in

these publications. Since the minbar of the İnaç Village Mosque is made of plaster, we can say that it is unique.

Consequently, İnaç Village Mosque is a modest example of a plan scheme that has been seen in Anatolia since the 13th century with its plan and simple mass. However, besides this modesty, it is surprising with its gypsum mihrab and especially its unique minbar. Unfortunately, since the mosque is no longer used, it is neglected with all its elements. The heavily worn minbar must be protected as soon as possible. Our wish is to have these works taken into our registered cultural assets as soon as possible, repaired and opened for worship and transferred to future generations.